

Nogle seværdigheder

1 Vandet

Damhussøen er kendt for at have rent vand. Et bevis på den gode vandkvalitet er, at der vokser planter på store dele af søbunden.

Søen får tilført vand fra Harrestrup Å. Vandet pumpes fra åen ind i søen gennem en såkaldt »vase« – d.v.s. en flad krans af beton, som ses i søen ud for kioskbygningen. Vandet løber ud af Damhussøen gennem en brønd i søens sydøstlige spids – ud i en lille dam og videre gennem den rørlagte Grøndalså (se også pkt. 6 og 7).

2 Søens fiskeliv

Damhussøens fiskebestand har i de senere år været ret stabil. Fiskeriet, som atter blev tilladt i 1994, synes ikke at have påvirket bestandens sammensætning. Her trives især aborre, suder og skaller, men også bl.a. gedder, rudskaller og karusser. Tilførslen af næringsstoffer til søen er heldigvis relativt begrænset, og sammen med det rige planteliv på søbunden er fiskebestanden med til at opretholde et godt vandmiljø.

3 Søens fugle

Der er et rigt fugleliv på søen. Især i vinterhalvåret er antallet af blishøns, knopsvaner og forskellige ænder stort. En del af disse fugle er overvintrende gæster fra vore nabolande. Om dagen holder troldænder og taffelænder til på søen, men om natten søger de ud til kysten for at finde føde. De øvrige vandfugle forlader ikke søen, og klarer vinteren ved at æde vandplanter og smådyr i søen suppleret med brød fra velmenende mennesker. Om sommeren ses færre fugle på vandet, men bl.a. toppet lappedykker, knopsvane, gråand og grønbenet rørhøne yngler på fugleøerne. I juni kan man være heldig at se toppet lappedykkers unger – med zebrastrubede hoveder – søge op på forældrenes ryg for at undgå at blive kolde.

4 Øerne

Søen har flere øer. I søens nordlige del ligger en ældre træbevokset ø, og mod syd ses tre mindre øer, som blev anlagt tæt ved hinanden i 1996. Omkring småøerne skabtes et lavvandet område for at give fiskene bedre ynglemuligheder. Alle øerne er værdifulde for søens fugle, som her kan finde egnede steder at bygge deres reder.

5 Sejlads

Om sommeren foregår en livlig sejlads med optimistjoller på søen. Sejlerne er mellem 10 og 18 år, og kommer fra Sejlklubben Damhussøen, en fritidsklub i Københavns Kommune. Klubben blev etableret i 1973 og har til huse på dæmningen mellem søen og engen. For at sikre at sejladsen ikke forstyrrer fuglelivet på øerne, sættes orange bøjler i vandet, som viser hvortil jollerne må sejle.

6 Pumpehuset

Harrestrup Å havde oprindeligt direkte tilløb til søen. Men siden 1938 er vandet fra åen blevet ledt ind i et bassin, hvorfra det pumpes ud i søen. Det tilstræbes, at der kun ledes vand ind i bassinet, når åens vand ikke er forurennet med kloakvand. Når åvandet er blandet med kloakvand, ledes det derimod uden om søen. Således modtager Damhussøen kun det rene mulige vand, og søens gode vandkvalitet kan opretholdes.

7 Ålekisten

Straks efter vandet er løbet ud af Damhussøen, kommer det ud i en lille dam på hjørnet af Ålekistevej og Grøndals Parkvej. Dammen kaldes populært for »Ålekisten«, fordi der tidligere var sat ålekister i den. En ålekiste er en fælde til fangst af ål, som følger med vandstrømmen ud mod havet.

8 Det gamle åløb

Gennem engen løber en svag fordybning. Den kan især bemærkes om foråret, fordi den er noget fugtigere end resten af engen. I denne fordybning løb Harrestrup Å indtil den blev ført over i den flisebelagte rende på østsiden af engen. Langs »bredden« af det gamle åløb kan især om foråret ses et rigt blomsterflor i mange af regnbuens farver bl.a. den blåviolette korsknop, den sartblå trådærenpris og den gule lav ranunkel.

9 Engen

Over halvdelen af engen er dækket af slået græs af hensyn til boldklubberne i lokalområdet. De benytter fortrinsvis plænerne til fodboldspil. Men især på den nordlige del af engen får græs og vilde urter lov til at vokse sig høje. Det giver rig lejlighed til at følge engens blomsterpragt fra det tidlige forår til hen på sensommeren. Tveskægget ærenpris, almindelig hønsetarm og vild kørvel blomstrer allerede fra maj, og senere følger bl.a. almindelig røllike, vild gulerod og aftenstjerne.

10 Fugle på engen og omkring søen

Området huser en lang række almindelige havefugle så som mejser og drobler samt forskellige sangfugle. Forårsbebuderen blandt sangfuglene er gransangeren, og lidt senere ankommer løvsangeren, munken og havesangeren. De bidrager alle til koret af fuglestemmer – ofte »anført« af den lille, men højlydt kvidrende gærdesmutte. Både i foråret og efteråret kan flokke af stære ofte ses, når de dumper ned i de gamle træer for at hvile sig og finde føde. De gamle hule

træer er i øvrigt flittigt brugt som yngleplads for såvel stære som alliker.

Om efteråret og vinteren ses hyppigt sjaggere, solsorte og grønirisker. De nyder godt af nedfaldne frugter og fuglefoder i de omliggende haver.

Faciliteter

Parken er velegnet til motionsløb (3,4 km omkring søen og 2,6 km omkring engen). På engens vestside findes enkelte kondiredskaber. To griller på engens vestside kan frit benyttes.

Arealer på engen udlånes til afholdelse af arrangementer og fodboldspil. Henvendelse om lån skal ske til Vej & Park, tlf. 3366 3500, eller hent et ansøgningskema på www.vejpark.kk.dk.

Fakta om Damhussøen og Damhusengen

Søen og engens samlede areal er 85,7 ha, heraf udgør vandfladen 46 ha.

Søens dybde er de fleste steder 1,5-2 m, største dybde på 2-2,5 m findes i den sydlige del.

Området blev anlagt som park i 1939-41 og fredet i 1966.

Damhussøen og Harrestrup Å er omfattet af Naturbeskyttelseslovens bestemmelser §3 og §16 samt af vandløbsregulativerne nr. 12 og nr. 13 i Københavns Kommune (jævnfør vandløbsloven).

Café »Damhuskanten« har skiftende åbningstider afhængig af årstiden: jan. – nov. (alle dage): kl. 11.00-17.30/22.00, og dec. (kun lørd.-sønd.): kl. 11.00-17.00. Tlf.: 3874 7766.

11 Dyr med underjordiske gange

Om sommeren kan man i det høje græs på engen finde en masse huller i jorden. Disse fører ned til mosegrisenes gangsystemer. Mosegrisen kan være aktiv hele døgnet, men den er vanskelig at få øje på, fordi den skjuler sig i græsset eller i sine underjordiske gange. Mosegrisen kaldes også for vandrotte, men er ikke en rotte. Mosegrisen er til forskel fra rotten udelukkende vegetar.

Mange ræve har indenfor de sidste 50 år tilpasset sig et liv i byen. Er man i området ved skumringstid, er der derfor gode muligheder for at se en ræv på jagt efter føde. Fra marts til juni er ræven dog mest knyttet til sin grav af hensyn til hvalpene. Rævegrave kan findes på skråningerne omkring engen og åen. Hvis en grav er beboet, er der en karakteristisk rovdrylugt omkring den.

12 Flagermus – de flyvende pattedyr

Ved mørkets frembrud flyver flagermusene ud fra dagens skjulesteder bl.a. i hule træer. I luften over og omkring søen har Hans Baagøe fra Zoologisk Museum iagttaget fem forskellige slags flagermus på jagt efter insekter. Størst mulighed er der for at se brunflagermusen, der med et vingefang på 36 cm er den største. Den flyver højt og i god afstand fra træerne. Skimmelflagermusen jager i de samme luftlag, mens dværgflagermusen og troldflagermusen jager i lavere højde ofte langs søbreddens træerække. Vandflagermusen jager i lav højde over vandet. Flagermus finder insekter ved at lytte til ekkoet fra deres egne høje lyde. Disse høje lyde kan ikke opfanges af det menneskelige øre. Vil man høre dem, må man have hjælp af et særligt apparat.

13 Birkelunden

I birketræernes lette skygge trives hyldebuske og et tæt vildnis af høje urter. Foruden den lidet elskede brændenælde findes især vild kørvel, hulsvøb, skvalderkål og sødskærm – alle med typisk skærmformet blomsterstand. Skvalderkål og sødskærm er formentlig bragt til Danmark af middelalderens munke, der dyrkede dem som læge- og køkkenurter. Sødskærm også kaldet spansk kørvel dufter af anis og kan bruges i supper, salater og desserter.

14 De gamle pile

Piletræer vokser sig hurtigt store og fyldige, men opnår sjældent en høj alder. Når de nærmer sig de 100 år, er mange af dem angrebet af svampe, har hule stammer og sparsomme kroner. Både på »midterdæmningen« og langs østsiden af engen står resterne af en tidligere markant træerække. De piletræer, der er væk, er på grund af alder bukket under for efterårs- og vinterstormene eller er fældet af sikkerhedsmæssige årsager.

15 Ask

Rundt om søen og engen står talrige asketræer. Et gammelt mundheld siger: Springer ask før eg, giver sommeren bleg; springer eg før ask, giver sommeren vask. Det er dog næsten altid egen, der springer ud først, uanset hvordan sommeren senere bliver. Først omkring 1. juni brister askens karakteristiske sorte knopper, for at de store grønne blade kan folde sig ud. Disse blade danner i sommerens sol en åben mosaik, som kaster en let diffus skygge under træet.

16 Taks

I søens sydøstlige hjørne står en gruppe nåletræer bl.a. flere takstræer. Taks har en karakteristisk mørkegrøn farve, og dens nåle er bløde og stedsegrønne. Fra september bærer huntræerne frø, som er omgivet af et rødt, saftigt lag. Disse »bær« er på størrelse med en ært og spises af mange fugle bl.a. solsort og rødhals. Det hårde, mørkegrønne frø midt i »bærret« passerer ufordøjet gennem fuglene, som derved spreder kimen til et nyt træ. Det er kun det røde, saftige lag omkring frøet, der kan spises. Alle plantens grønne dele er giftige.

Opindeligt var Damhussøen blot et lavtliggende område, der i perioder var dækket af vand. Vandet kom fra våde enge, som lå nord herfor. Søen ejedes først af kongen. Men i 1561 overgav Frederik II ejendomsretten til Københavns Universitet, som derefter fik eneretten til fiskeri og rørhøstning i søen. I de følgende århundreder gav dette anledning til mange stridigheder med områdets bønder, som gerne ville have andel især i rørhøsten.

Omkring 1621 blev der anlagt en ny kongevej mellem Roskilde og København. Vejen blev ført syd om Damhussøen, og for at de kongelige køretøjer kunne køre sikkert gennem det fugtige område, blev vejen lagt på en dæmning. Samtidig havde dæmningen til formål at opstemme søen, som derved blev vandfyldt hele året. Dette gav også en større og sikrere tilførsel af vand til København. Søen var nemlig få år forinden blevet inddraget i byens vandforsyning. For yderligere at kunne regulere vandet, blev der bygget en sluse ved dæmningen samt ved søens udløb i Grøndalsåen (mod byen).

Kun den kongelige familie og standspersoner måtte benytte kongevejen. Til at forhindre andre i at bruge vejen ansatte kongen en opsynsmand, som fik bolig ved søens sydvestlige hjørne. Søen hed på det tidspunkt Langvaddam, og derfor fik opsynsmandens hus navnet Langvaddamshuset. Senere forenkledes navnet til Damhuset, og herefter kom navngivningen til »at gå i ring«, da søen blev opkaldt efter huset.

I 1664 gravede bønderne en grøft fra landsbyen Harrestrup til den nordlige del af Damhussøen. Grøften skulle bortlede vandet fra de våde enge, så markernes afgrøder ikke led skade. Denne grøft blev til Harrestrup Å. Men bønderne, som havde jorde omkring søen, var stadig utilfredse med, at deres marker blev oversvømmet. Derfor ødelagde de gentagne gange sluserne for at sænke vandstanden i søen. Det medførte, at der i 1681 blev indført dødsstraf for denne forseelse.

I 1810 overtog Vandkommissionen søen, som derved blev en del af kommunens ejendom.

Damhussøen omkring 1900

Men først i 1848-49 blev der taget skridt til at sikre en bedre kontrol af søens vandmasser. Der blev gravet grøfter og anlagt flere dæmninger – bl.a. midterdæmningen, som i dag adskiller søen og engen. Søen blev oprenset, og der blev lagt ler i bunden og langs dens sider. Få år efter blev Harrestrup Å desuden ført langs midterdæmningen og ind i det nuværende kunstige løb langs søens vestside.

I 1891 ophørte søen med at levere drikkevand til København. Hermed var grunden lagt til gradvist at ændre området til en park. I 1938 blev den nordlige del af søen (Bagsøen) afvandet, hvorved Damhusengen opstod. Det skete ved, at Harrestrup Å's løb blev sænket og flyttet til østsiden af engen. Herefter kunne vandet kun komme ind i søen ved hjælp af en pumpe, som blev bygget ved midterdæmningen. Søens afløb ud i Grøndalsåen forblev derimod uændret. Siden hen er Grøndalsåen og Ladegårdsåen ganske vist blevet rørlagt, men de fører stadig vand fra Damhussøen til Peblingesøen.

Da de sidste reguleringsarbejder var afsluttet i 1941, fik området status af offentlig park. Der er i dag mange muligheder for rekreativ udfoldelse – fuglekikkeri, kondiløb, boldspil, besøg på legeplads eller blot en stille gåtur. Også lystfiskeri er der atter blevet mulighed for. Vej & Park i Københavns Kommune har indgået aftale med sports- & lystfiskerforeningerne på Sjælland, som nu administrerer tilladelsen til at benytte fem fiskepladser.

Praktiske oplysninger

Adgangsforhold

Mange veje og stier fører til parken (se kortet).

Åbningstider

Damhusengen og området omkring Damhussøen er åbent hele døgnet.

Transport

Nærmeste station er Jyllingevej S-tog station (650 m til Damhusengens nordligste del). Oplysninger om offentlig bustransport til parken fås i HUR Kundecenter, tlf. 3613 1415.

Færdsel i parken

- Hunde skal holdes i snor undtaget i områder med uslået græs på engen.
- Cykelstier findes (se kortet).
- Fiskeri er kun tilladt efter særlige regler (oplysninger tlf. 3366 3485).
- Sejlsads er kun tilladt for medlemmer af Sejlklubben Damhussøen.

